

Maryana Klymets

Univerza Ivana Franka, Lvov

UDK 378.096(477 Lvov):811.16:811.163.6'243

Pot do slovenistike na Katedri za slovansko filologijo Univerze Ivana Franka v Lvovu

Prispevek predstavlja začetke in razvoj slavistike na Katedri za slovansko filologijo Univerze Ivana Franka v Lvovu, ki segajo v leto 1888. Opisani so delovanje slavistike, njena širitev ter osrednja znanstvenoraziskovalna področja profesorjev s Katedre. S posebno pozornostjo je predstavljena širitev slovanskih jezikov, zlasti slovenščine, in doprinos ukrajinskih znanstvenikov k slovenistični znanosti. Predstavljeno je delovanje lektorata slovenščine, prav tako pa članek podaja informacije o slovenskih kulturnih in literarnih dogodkih, ki se odvijajo v Lvovu.

slavistika, jezikoslovje, Katedra za slovansko filologijo Univerze Ivana Franka v Lvovu, slovenistika

The paper looks at the origin and development of Slavic Studies at the Slavic Philology Department of the Ivan Franko Lviv University, reaching back to 1888. It presents the achievements of the department, its widening interests and the key research conducted by its staff. Special attention is paid to the expansion of Slavic languages, in particular Slovene, and the contribution of Ukrainian researchers to Slovene Studies. It describes the activities of Slovene language lecturers and provides information about events pertaining to Slovene culture and literature that take place in Lviv.

Slavic Studies, linguistics, the Slavic Philology Department at the Ivan Franko Lviv University, Slovene Studies

Katedra za slovansko filologijo, takrat imenovana Inštitut primerjalne filologije slovanskih jezikov, literatur in umetnosti (Zakład porównawczy filologii języków słowjańskich, literatury i sztuki), je bila ustanovljena 24. januarja 1888. Vodil jo je profesor Antoni Kalina, jezikoslovec, etnolog in zgodovinar. V skladu s takratno univerzitetno tradicijo je bila dejavnost Katedre opredeljena z raziskovalnimi interesi in dosežki njegovega predstojnika; osrednji področji sta bili primerjalna zgodovina slovanskih jezikov, in sicer bolgarskega, poljskega, češkega in stare cerkvene slovanščine, ter razvoj etnologije v Galiciji. V kontekstu ukrajinsko-slovenskih znanstvenih stikov je treba opozoriti na delovanje Matije Čopa, ki je bil v letih 1825–1827 na univerzi v Lvovu profesorski pripravnik za klasično filologijo, v tem mestu pa je že prej, leta 1822, poučeval na gimnaziji.

Po Kalini so na Katedri za slovansko filologijo v prvih dveh desetletjih dvajsetega stoletja poučevali znani slavisti: profesor Adam Antoni Kryński (1908–1914), Kazimierz Nitsch (1916–1920), Henryk Ułaszyn (1920–1922) ter višja predavatelja Franciszek Krček (1908–1911) in Ilarion Svjencicki (1913–1914). Katedra se je ukvarjala s preučevanjem zgodovinskega in primerjalnega slovanskega jezikoslovja, razširila je tudi spekter obravnavanih jezikov, poglobila študije o duhovnem življenju slovanskih narodov ter obrnila pozornost na metodologijo in pripravljanje gradiva za študije.

Ko je univerza v Lvovu postala poljska, je politični položaj v neodvisni poljski republiki resno vplival na izbiro in vsebino raziskav, s katerimi so se ukvarjali strokovnjaki na univerzi, spodbudil je pozornost za raziskovanje zgodovine poljskega jezika in kulture ter njenega položaja v slovanskem svetu, povečal je zanimanje za pradomovino Slovanov, prajezik, narečja in podobno. Na Katedri za slovansko filologijo so v 20. in 30. letih prejšnjega stoletja delali nadarjeni filologi, predvsem

jezikoslovci, ki so pomembno vplivali na razvoj slavistike: profesorji Tadeusz Lehr-Spławiński (1922–1929), Witold Taszycki (1929–1937), Zdzisław Stieber (1937–1939), Ilarion Svjencicki (izredni profesor 1934–1939, redni profesor 1940–1956) in Stefan Hrabec (1937–1939).

V obdobju 1922–1939 so filologi Katedre za slovansko filologijo na Univerzi Ivana Franka v Lvovu proučevali več različnih znanstvenih področij, tudi temeljnih: intonacija in poudarek v baltoslovanskih in protoslovanskih jezikih (T. Lehr-Spławiński), praslovanski jezik in njegova narečja (T. Lehr-Spławiński, W. Taszycki), medjezikovni stiki in stiki med narečji (T. Lehr-Spławiński, W. Taszycki, Z. Stieber, J. Janov), zgodovina poljskih narečij in poljskega knjižnega jezika (K. Nitsch, W. Taszycki), ukrajinska narečja (T. Lehr-Spławiński, Z. Stieber, J. Yanuv), slovansko imenoslovje in toponimika (W. Taszycki, Z. Stieber), začetki pisave pri Slovanih in njen razvoj (I. Svjencicki, W. Taszycki, Z. Stieber), etnogeneza Slovanov (T. Lehr-Spławiński), strokovna analiza rokopisov, objavljane pisnih spomenikov in podobno.

Pri reševanju jezikovnih težav so znanstveniki uporabljali predvsem primerjalno zgodovinsko metodo, vendar so se pojavili tudi prvi poskusi uporabe načel lingvistične geografije (K. Nitsch, S. Stieber), načela praške šole funkcionalnega jezikoslovja in lingvistično-statistično metodo lvovskega antropologa in etnologa J. Czekanowskega (T. Lehr-Spławiński, Z. Stieber). Brez dvoma so raziskane slavistične teme prispevale k bogatenju slavistične teorije ter dokazujejo, da je bilo delo znanstvenikov na Katedri za slovansko filologijo v 20. in 30. letih intenzivno in večdimenzionalno. Pot, ki jo je prehodila Katedra, kaže na razširitev raziskovalne problematike in povečevanje števila raziskovanih jezikov.

V t. i. poljskem obdobju so univerzitetni profesorji posvetili veliko manj pozornosti praktičnemu obvladovanju določenih slovanskih jezikov. Praktična znanja so študenti pridobivali na lektoratih češčine, srbohrvaščine, ruščine in ukrajiniščine. Po septembru 1939 se je na Katedri oblikovala ideja o reorganizaciji dela v novih družbenih in političnih razmerah.

Leta 1945 je bil na Filološki fakulteti Univerze Ivana Franka v Lvovu ustanovljen Oddelek za slovansko filologijo, na katerem sta delovali dve katedri: Katedra za slovanske jezike in Katedra za slovanske književnosti, ki sta bili tri leta kasneje združeni v eno, imenovano Katedra za slovansko filologijo. Do leta 1950 jo je vodil profesor Ilarion Svjencicki. Prva povojna leta so bila namenjena izboru in usposabljanju znanstvenega osebja ter njegovi pripravi za poučevanje in raziskave, saj so se poljski znanstveniki začeli seliti na Poljsko. Pod dinamičnim vodstvom prof. Ilariona Svjencickega je Katedri uspelo oblikovati osnovno akademsko skupino v sestavi: Mikola Puškar, Lukija Humicka, Mihajlo Oniškevič, Stepan Masljak, Edvard Voronecki, Fedir Šilo in Mikola Maljarčuk.

Reorganizirana Katedra je morala pripraviti predavanja, tečaje in seminarje iz slavističnih predmetov ter posvetiti večjo pozornost praktičnemu obvladovanju slovanskih jezikov. Profesorji so sestavili programe iz češkega in poljskega jezika, zgodovinske slovnice češkega in poljskega jezika, zgodovine češke in poljske književnosti ter uvoda v slavistiko, ki so bili dolga leta edini in obvezni predmeti za vse slavistične katedre v ZSSR. V 40. in 60. letih je Katedra pripravljala izobraževalno in metodično delo, uspešno pa sta se povečevali kakovost in usposobljenost profesorjev, ki so pridobivali akademske stopnje in znanstvene nazive. V 50. in 60. letih se je povečalo število učiteljev, prišli so namreč povojni diplomirani specialisti Katedre za slovansko filologijo: Ganna Lastovecka, Kostjantin Trofimovič, Oleksandra Gribovska, Volodimir Motorni, Irina Hriniv in Vjačeslav Anđel.

Raziskovalni interesi profesorjev Katedre so bili v omenjenem obdobju precej raznoliki. Slovanske jezike so raziskovali na različnih ravneh: na ravni fonetike (Oniškevič), besedotvorja (Anđel) in besedišča (Voronecki, Pučkar). Profesor I. Svjencicki je objavil več pomembnih raziskav s področja staroruskega jezika, slovnične lastnosti gornjelužiške srbščine je raziskoval K. Trofimovič, zgodovino češke leksikografije pa G. Lastovecka. Pomembna smer znanstvenega dela na Katedri je bila dialektologija. Znanstveniki so preučevali dela piscev iz slovanskih dežel (O. Gribovska, V. Motorni, I. Hriniv) in medсловanske literarne povezave (V. Motor, O. Gribovska, M. Maljarčuk).

Po smrti profesorja I. Svjencickega (1956) je Katedro vodil docent M. Puškar, kasneje profesor M. Oniškevič (1956–1968). Od 70. let se je na Katedri za slovansko filologijo začela nova izobraževalna in raziskovalna faza, katere značilnosti so bile: uvedba novih smeri, izboljšanje akademske usposobljenosti profesorjev in širjenje področja raziskovalnih interesov.

Leta 1968 je bil predstojnik Katedre docent (od leta 1981 profesor) K. Trofimovič. V funkciji predstojnika je skrbel za razvoj slavističnega oddelka, saj so na univerzi poučevali le strokovnjaki za češko in poljsko jezikoslovje. Z njegovim prizadevanjem je bila leta 1974 ustanovljena smer srbohrvaški jezik in književnost, leta 1978 pa še bolgarski jezik in književnost. Zavzemanje za širitev Katedre je nadaljeval prof. V. Motorni, ki je postal njen predstojnik leta 1990. Specializacija za slovaški jezik in književnost je bila ustanovljena leta 1993, leto kasneje pa zaradi razpada Jugoslavije še dve smeri, in sicer srbski jezik in književnost ter hrvaški jezik in književnost. Od leta 2000 katedro vodi Nadia Lobur, ki nadaljuje delo in idejo svojih predhodnikov o širitvi slovanskih jezikov. Od leta 2003 se je tako začela poučevati makedonščina, od leta 2008 pa *slovenščina* kot drugi jezik specializacije, kar je pomagalo okrepiti kulturne odnose med lvovsko univerzo in visokošolskimi institucijami v Sloveniji.

Leta 1991 je zaradi razpada socialističnih zveznih držav nastalo več novih samostojnih držav, med njimi tudi Slovenija in Ukrajina, kar je spodbudilo medsebojno zanimanje predvsem na področju gospodarstva in turizma, medtem ko je bilo o kulturnem in znanstvenem življenju malo znanega.

Prvi korak k poznavanju ukrajinsko-slovenske kulture in jezika predstavlja delo Ludmille Kancedal (takrat zaposlene na Inštitutu za književnost Narodne univerze Ukrajine Tarasa Ševčenka v Kijevu), in sicer na področju recepcije književnosti, kulture in jezika. V svoji doktorski disertaciji iz leta 1995 raziskuje ukrajinske in slovenske literarne odnose ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja. Kasneje so bili njeni znanstvenoraziskovalni rezultati predstavljeni v samostojni monografiji *Ukrajinsko-slovenski literarni odnosi od konca 19. do začetka 20. stoletja* (2005).¹

Inga Jarova, takrat podiplomska študentka na Narodni univerzi I. I. Mechnikova v Odesi, v svoji disertaciji *Slovenska frazeologija za somatsko komponento: ideografski in pragmatični vidiki* (2011) prinaša v ukrajinsko znanstveno rabo gradivo slovenske frazeologije.

¹ Ludmila Kancedal je proučila in poenotila gradivo, ki so ga zbrali prejšnji raziskovalci in je predstavljeno v različnih publikacijah (raziskave G. Verveša, I. Yushchuka, F. Pogrebennyka, A. Zasenka, V. Hrymycha in drugih avtorjev, ki so se ukvarjali predvsem s proučevanjem recepcije ukrajinske književnosti v Sloveniji; dela T. Shevchenka, Marka Vovchka, V. Stefanika, O. Kobyljanske) ter se osredotočila na zanimanje Ukrajincev za slovansko literaturo, zlasti na znanstvene stike I. Franka in Slovencev, na raziskavo S. Jaričevskega o Francetu Prešernu in na *Slovenski dnevnik* znanstvenika Mihajla Zubrickega, ki predstavlja temeljno delo o prvi svetovni vojni. Odkrila je več kot deset prej neznanih prevodov slovenske kratke proze.

Docentka Katedre za slavistiko na Narodni univerzi Tarasa Ševčenka v Kijevu, Olena Dziuba, raziskuje temo prve svetovne vojne v literaturi južnih Slovanov in svoje teze ilustrira tudi s slovenskim knjižnim gradivom. Rezultati njenih literarnozgodovinskih raziskav so predstavljeni v znanstvenih revijah v Ukrajini in v tujini.

Leta 2008 je Ivovska univerza odprla tudi lektorat slovenskega jezika in zaprosila za lektorja iz Slovenije. Prvi učitelj slovenščine je bil Jernej Ključevšek, ki je predaval slovenščino kot drugi in tretji tuji jezik na Filološki fakulteti, Fakulteti za mednarodne odnose, Fakulteti za geografijo in Fakulteti za novinarstvo. O velikem povpraševanju po novem jeziku so pričale ponudbe izbirnega tečaja ne le v Lvovu, ampak tudi v Kijevu. Ključevšek je na povabilo Veleposlaništva Republike Slovenije poučeval slovenščino na Narodni univerzi Tarasa Ševčenka v Kijevu, in sicer študentom filoloških smeri. Leta 2009 je Ključevšek v okviru Svetovnih dni slovenskega jezika, literature in kulture organiziral dneve slovenske kulture v Ukrajini. Prikazani so bili slovenski filmi ter predstavljeni slovenski avtorji Milan Jesih, Jani Virk in Suzana Tratnik. Kulturne dneve je popestril nastop glasbenika Vlada Kreslina. V ta namen je bila izdana tudi knjižica s prevodi odlomkov iz del omenjenih avtorjev.

Od študijskega leta 2010/2011 je učitelj slovenščine na Univerzi Ivana Franka v Lvovu Primož Lubej, ki nadaljuje s poučevanjem jezika na različnih fakultetah in z velikim prizadevanjem predstavlja sodobno slovensko literarno in kulturno sceno. V tem času je organiziral literarne pogovore z Barbaro Korun, Gabrielo Babnik, Miho Mazzinijem, Goranom Vojnovičem in Lucijo Stepančič. V okviru literarnih gostovanj so bile prav tako izdane knjižice s prevodi odlomkov iz literarnih del omenjenih avtorjev. Odlomke so prevajale docentka katedre Natalija Khoroz, asistentka Marijana Klymets, podiplomski študentki Olga Fedorišin in Irina Nikoliv, literarne večere pa sta s prevodom spremljali Natalija Khoroz in Marijana Klymets. V ukrajinsščino je bil preveden film *Slovenka*, ki je bil predvajan na univerzi in dobro sprejet pri obiskovalcih. Lektorat je aktivno sodeloval tudi pri projektih Svetovni dnevi sodobne slovenske literature (2010) in Svetovni dnevi slovenskega dokumentarnega filma (2012). S pomočjo Primoža Lubeja, Natalije Horoz, avtorice tega prispevka in študentov so nastali prevodi naslednjih dokumentarnih filmov: *20. stoletje Jurija Gustinčiča*, *Pre-sihajoče jezero* in *Toporišič – Samotni hodec skozi neprijazni čas*.

Na mednarodnih konferencah Mednarodni slovanski kolokvij in Mednarodna konferenca mladih znanstvenikov, katerih soorganizator je Katedra, sta sodelovala tudi Slovenca: Mladen Pavičič, lektor v Budimpešti, in Janja Vollmaier Lubej, takrat lektorica v Lodžu. Poleg strokovnjakov Katedre za slovansko filologijo delujejo na področju slavističnih raziskav tudi znanstveniki Inštituta za slavistiko, ki je sestavni del Filološke fakultete.

Katedra bo v študijskem letu 2014/2015 začela izvajati dvopredmetni študijski program slovenski jezik in književnost. Poleg temeljnih slavističnih disciplin bodo študenti poslušali naslednje slovenistične predmete: zgodovina kulture Slovenije, slovensko ljudsko slovstvo, zgodovina Slovenije, zgodovina slovenskega jezika, zgodovinska slovnica slovenskega jezika, primerjalna zgodovinska slovnica slovanskih jezikov ter teorija in praksa prevajanja. Študent bo po koncu študija pridobil naziv bakalaver filologije (enega od slovanskih jezikov in ukrajinsščine), po zaključnem magistrskem študiju pa mu bo priznana tudi kvalifikacija prevajalca.

Vse pobude podpirajo Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, Ministrstvo za zunanje zadeve RS, Ministrstvo za kulturo RS in tudi založniki. V imenu Katedre za slovansko filologijo Univerze

Ivana Franka v Lvovu ob tej priložnosti izrekamo hvaležnost za podporo in upamo na nadaljnje plodno sodelovanje.

Literatura

- АЛБУЛ, Ольга, ЛОБУР, Надія, 2009: Славістика у Львівському національному університеті імені Івана Франка (історія, сучасний стан та перспективи розвитку): Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. *Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. Збірник наукових праць*. Київ. Спеціальний випуск. 3–10.
- ГАЛЕНКО, Іраїда, 2000: Науково-методична робота кафедри слов'янської філології Львівського університету (1889–1918). Володимир Чорній, Світлана Винниченко (упор): *Проблеми слов'янознавства* 51. 39–46.
- ГАЛЕНКО, Іраїда, 2004: Мовознавча славістика у Львівському університеті (1787–1939). Володимир Чорній, Світлана Винниченко (упор): *Проблеми слов'янознавства* 54. 44–60.
- ГАЛЕНКО, Іраїда, 2009: Внесок Яна Янова у філологічну славістику. Володимир Чорній, Світлана Винниченко (упор): *Проблеми слов'янознавства* 58. 25–35.
- Історія кафедри: www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/slovjan.php
- КАНЦЕДАЛ, Людмила, 2005: *Українсько-словенські літературні взаємини кінця ХІХ-початку ХХ століття*. Київ: Поліграфічний центр «Фоліант».
- ОНИШКЕВИЧ, Михайло, 1963: Кафедра слов'янської філології Львівського університету (1939–1962 рр.). *Питання слов'янського мовознавства* 9. Львів. 111–123.
- ПАНІВ, Людмила (упор), 1998: *Вчені кафедри слов'янської філології*. Львів: Видавництво Львівського університету.